

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Izsák Gábor sorozata - Kitüntetett zsidók (9. oldal)

Szentgyörgyi Zsuzsa írása Kármán Tódorról (11. oldal)

Lág BoAjmer a Dohányban
(7. oldal)

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Hahn István: Zsidó ünnepek - Sovuajsz

Főrubink, dr. Frölich Róbert rovata – egy időre – némileg megváltozik. Az oldalon továbbra is jórészt a zsidó vallásról, ünnepekről, szokásokról stb. szóló cikkek szerepelnek majd, ám mostantól régi nagyjainktól. Elsőként Hahn István (1913-1984) ókortörténész, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja, több kiadást is megélt „Zsidó ünnepek és népszokások” című könyve aktuális fejezetét olvashatják. Hahn István a Rabbiképző Gimnáziumába járt (1926-31), majd az Országos Rabbiképző Intézetben rabbiként végzett (1937). Sőt, az avatáson ő beszélt a jelöltek nevében! Nem mellékesen 26 (!) nyelven olvasott...

Ünnepünk neve a Tórában Sabuot, hetek ünnepe. Chag habikkurim, az első árpából készült két friss cipő bemutatásának ünnepe, Chag hakacir, az aratásnak, t. i. az árparatásnak ünnepe. Naptári időpontját a többi ünneptől eltérően, nem állapítja meg a Tóra, csak azzal, hogy a Peszach utáni ötvenedik napra kell esnie. Vita volt valamikor arról is, Peszach nyolc napja közül melyiken kell elkezdeni a számolást. A szaddukeusok, a Tóra szószerinti szövege alapján a Peszach hetének szombatját követő napon, a farizeusok az ünnep másodnapjára kezdték meg a számlálást. Innen van az, hogy a mai zsidóságban, mely a farizeusok tanítását fogadta el ebben a részletkérdésben is, mindig ugyanarra a naptári dátumra esik az ünnep, de mindig más hétköznapra; a keresztény egyházakban pedig a szaddukeusok elve alapján a Sabuotnak megfelelő pünkösd (a

pünkösd, Pflingsten nevek pentekoszté = 50-ik, ötvenedik nap hűsvét után – szóból erednek) az évek mindig más-más napjára, de állandóan vasárnapra esik.

Sabuotról a Tóra csak mint természeti ünnepről szól. A Talmud a korai tórai kronológia alapján már egészen természetesnek tartja, hogy a Sabuotnak is megvan a másik két zarándokünnephez hasonlóan a maga történeti fontossága is: a kinyilatkoztatás ünnepe. A további fejlődés szükségszerűen következett a zsidó vallás kialakulásának általános irányából és a történet eseményeiből. A Szentföldtől és ezzel a földműveléstől is elszakadt zsidóságban egyre fakul az ünnep természeti jelentősége, egyre mélyül történeti jellege. Mai zsidóságunkban az előbbire csak Tóránk néhány mondata emlékeztet, meg talán az a szokás, hogy Sabuotkor templomainkat növényekkel díszítjük; az utóbbira e két napnak minden imája, szertartása, egész hangulata. Ma egyetlen emlék, egyetlen élmény tölti meg zsúfolásig a két napnak szinte minden percét: az az emlék, hogy a mi őseink, zsidók álltak akkor ott a felhőbe burkolózott, villámkoszoruzta Hegy tövében, hogy átvegyék a két kőtáblát és ezzel együtt egy mindennél hatalmasabb elhivatást: a két kőtáblában lefektetett tanításnak elterjesztését, a Szinaj ragyogásának szertehintését mind a földeken.

Sabuot az az ünnepünk, amelyben a szellemi tartalom leginkább elnyomja a szertartásbeli részt. Semmi szimbólumot, semmi külsőséget sem tartunk méltónak arra hogy vele jelképezzük a legnagyobbat, ami történetünkön végigvonul: azt, hogy az isteni tan hordozói mi lettünk és mi vagyunk, évezredek át. Ezért csak a minden ünnepünkre egyaránt vonatkozó munkaszünet az egyetlen külső megkülönböztetője Sabuotnak. Már a XIV. századtól fogva szokásos volt a zsidóság jámborainak körében, hogy – hasonlóan az engesztelés napjához és a Hosana rabbához, a Sabuotnak első éjsza-

káját is virrasztva töltik el. Ennek a virrasztásnak a XVII. században már külön előírt rituáléja van, amelyet – a Tóraadás ünnepén – a Tóra minden szakaszából, valamint a Szentírás könyveiből és a későbbi zsidó irodalom főműveiből vett szemelvények alkotnak. De állandó részét alkotják ennek a virrasztó istentiszteletnek a résztvevőktől előadott Szentírásmagyarázó előadások is. Nem is lehetne méltóbban ünnepelni a Tóra napját, mint külső pompa és dísz helyett magának a tannak olvasásával, fejtegetésével.

A Sabuot délelőtti istentiszteletnek középpontja a tórai olvasmány: a Tíz ige. Ennek ünnepi jellegét van hivatva kiemelni az a hosszú, aramaus nyelven írt himnusz, az Akdamut, melynek jellegzetes vontatott dallama az egész sabuoti imarenden végigvonul. Próféta olvasmány gyanánt Ezékiel próféta misztikus látomása szolgál Isten megnyilatkozásáról, mintegy kiegészítésül a Szinaji kinyilatkoztatásnak. A második nap próféta olvasmánya Chavakkuk próféta imája: „...fügefa nem virágzik, szőlőtő termést nem hoz, kipusztult a virág a mezőről, a nyáj az akolból: de én ujjongok Istenemben, bízom a segítség Urában”. A minden csapáson túl élő és fennmaradó zsidó reménykedésnek, a földi élet minden változásán felül-emelkedő Istenhitnek apoteozisa ez a néhány mondat – valóban méltó az ünnep jelentőségéhez. A rendes ünnepi imához fűződő költői betoldások részben a Tíz ige egyes mondatait dolgozzák fel költői formában, részben pedig a törvénynek, mint egésznek világfenntartó jelentőségéről szólnak.

*

A rovatban megjelenő írásokat eredeti formájukban adjuk közre, így nem szerkesztjük, s nem javítjuk a mai kor helyesírásának megfelelően!

I M A R E N D

Hétköznap: 7:30-kor kezdünk reggel, az **esti ima** időpontja **vasárnaptól** 18:00 óra, helyszín a Talmud-Tórában. Az esti ima előtt fél órával, sakk, kártya, kávé és tea várja híveinket!

Péntek esti ima: 18:00-kor a Dohány Templomban.

Szombat reggeli ima a Dohány Templomban Sachrisz: 9:30

Tóraolvasás: 10:00 Muszáf ima: kb. 10:45

Vasárnap reggeli ima: 8:00-kor, **esti ima:** 18:00-kor, mindkettő a Talmud Tórában.

A péntek esti kiddust, illetve a szombat délutáni sálesüdeszt szintén a Talmud-Tórában tartjuk.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

június 1.	18:30	június 8.	18:30
június 15.	18:30	június 22.	18:30
június 29.	18:30		

Dombi Gábor

Nyolcévesen a gettóban - Fejezetek a pesti gettó történetéből (7. rész)

És ott voltak a gyerekek is. A kiszolgáltatottak, csodálkozók, a romok között is játszó. Aki magától értetődő természetességgel vették tudomásul, hogy a gyerekkor része a bombázás, a rettegés, az éhezés, a halottak látványa. Sorozatunkban most egy különleges visszaemlékezést mutatunk be. Gyárfás Endre írása.

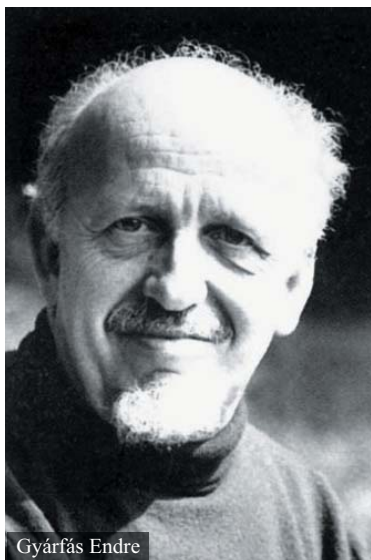
– A Géza bácsit miért hagyták itthon a nyilasok? – kérdeztem egyik reggel anyámat.

– Mert a Géza bácsinak cukra van – hangzott a válasz.

Nekünk is van cukrunk, jutott eszembe, a spájzban a stelázsi egyik polca a mienk, láttam ott több zacskóval. Talán nem elég.

Édességre számítottam a negyvennégyes év karácsonyán is.

Akaratoskodásom, hogy kivételesen ne kelljen szokás szerint tízkor átmennem és lefeküdnöm a sarokszobában, anyámat is, nagyanyámat is engedékennyé puhította. És eljött a negyed 11, iszonyatos csattanás, ablaksörömpölés, és nem sokkal később hálálkodás, hogy nem heverek az ágyamon üvegtáblák alatt, betört koponyáival, szétroncsolt, véres arccal. A felnőttek tudták, a közeli ház bombatalálata már annak egyik jele, hogy megkezdődött Budapest ostroma.

Gyárfás Endre

Először esett meg életemben, hogy nem kaptam ajándékot. Azelőtt sem a Jézuskától vártam, mint a mátyásföldi szomszédlánka, Vera, hanem a Jóistentől, aki szüleimet bízta meg a feladattal. Apám nincs itthon, elhurcolták a nyilasok, anyám nem ér rá, s meglehet, a Jóisten is el van foglalva, talán elvonult, nem is akárhova, oda, ahova a zsidókat vezette Egyiptomból, az Ígéret Földjére,

ember nagyságú szőlőfürtök közé, ahogy a képes bibliában látható.

Az utcára már a felnőttek sem mentek le, az asszonyok abból főztek, ami a spájzban volt: répát, babot, borsót, lencsét, kölest, grízt. És szárasztészta, de mák, dió, túrótejföl, lekvár nélkül, azaz lekvár akadt mégis, az a bizonyos bordó színű, szeletelhető, szilva ízű hitlerszalonna.

Rajzfűzetem már betelt. A lapok felső részén repülőgépek feketéllettek, alulról légvédelmi ágyúk meredtek rájuk. Így ment ez január harmadik napjáig, annak is a kora délutánjáig, amikor pisilnem kellett. Örvendeztem, hogy a vécé nem foglalt. Ritka perc volt ez a Síp utca 24. első emeleti négyszobás lakásában, ahol harmincad magammal szorongtam. Beléptem. A távoli, alig hallható repülőgépzúgás eltérített a kakilás szándékától, majd leülök később, gondoltam, és visszamentem az előszobába, egészen az ebédlő üvegezett ajtajáig.

A robaj minden addiginál hangosabb volt. Hátranéztem – és a vécét nem láttam.

A bomba, mely eltűntette a vécét, a lakás bejárati ajtaját, beomlasztotta a lépcsőházat és a szomszédék otthonát, holtbiztos, hogy abból az alig hallhatóan morgó gépből hullott alá. Mivel légópincénket nem tudtuk megközelíteni, nem mehettünk máshová, mint a szemközti épület-sor, a Gozdsu udvar egyik óvóhelyére. Nem játékot vittem magammal, hanem könyvet, a Mackó úr újabb utazásait. Nappal is gyertyafénynél olvastam a tekintetes máramarosi földbirtokos medveuraság kalandjait, s a zárt, szűk térben az olvasmányt megelevenítő képzelet távoli, mindeddig ismeretlen vidékekre röpített. Megtudtam, mit kiált vissza a tihanyi visszhang a Zebulon bocsnak – én vagyok tányértalpú Zebulon – és mit a bocs-lánynak visszhang bácsi, kezét csókolom, én vagyok a Dorka. Megmosolyogtam Mackó urat, amikor a Nemzeti Múzeumban a kitö-

mött állatokhoz beszél, és a róka szájából „kimentí” a tyúkot, azután a gézengúz unokaöccsöt, Morgó úrfit kergetve én is eljutottam Komárom, majd Pozsony várába, és átveszeltem a dörmögőkkel egy balatoni vihart.

Volt egy alacsony, zömök, púpos ember a pincelakók között. Nem olvashatna – e fel nekem, kérdezte, ha el találnék fáradni. Dehogyan nem! Szemem lehunyva hallgattam, és reszelős, mély hangján, éreztem, maga Mackó úr mondja el a vele történeteket.

Egy délelőtt fölmerészkedtünk, anyám meg én, és egy vadidegen lakás konyhájában főztünk valamit, persze ő főzött, én csak lábatlanoktam. Amikor géppuska-sorozat csattogott a közelben, nem riadoztunk, türelmesen megvártuk, hogy megfőjön a sárgarépa főzelék.

Én, aki eddig oda-odafigyeltem a felnőttek beszélgetéseire, ezekben a földalatti napokban mintha vattát dugtam volna a fülembe, alig hallottam, azaz alig hallottam meg valamit.

Egy öregember szerzett valahonnan, feltehetőleg az egyik elhagyott lakásból egy nagy doboz kekszket. A homályban nem láttuk, csak a rágcsálásból jutott a tudomásunkra, hogy egymaga akarja megenni. A felháborodás hullámain nagyanyám csitította el. Odalépett a férfihoz, és erőteljes rántással kitepte karja közül a dobozt.

A száraz, kemény eledelből én kaptam elsőnek.

Az ostrom hangjait magam is meg tudtam különböztetni, nem kellett a felnőttek megállapításaira hagyatkoznom. Tudtam, melyik a bombatalálat, mikor „szól” az aknavető, milyen messzire lehet a Sztálin-origona, hol kelepel a katyusa és a harkályszorgalmú Maxim-géppuska.

Az ivóvizet nagy fém tejeskannákban hozták le a legerősebb asszonyok. A csapat a keramitkövezésű udvarok egyikének közepén találták meg.

Egyik reggel, miután felébredtem és kidörzsöltem szememből az álmat, türelmetlenül vártam, hogy a fegyverek csattogni, kattogni, dörögni kezdenek. Legalább egy tank lövege szólaljon meg!

Szokatlan volt a csend, de a távolból azért még hallatszott a moraj.

Egyszer csak nyikordult és tárult a légópince vasajtaja. A fénylő négy-szögben füleskucsmás, tömzsi katonák alakja jelent meg. Dobtáras géppisztolyának csövet ránc szegezte, és kérdő hangsúllyal így kiáltott:

– Nyemci?!

Nem, nicht, nyet, nincs, válogathattam a válaszokból.

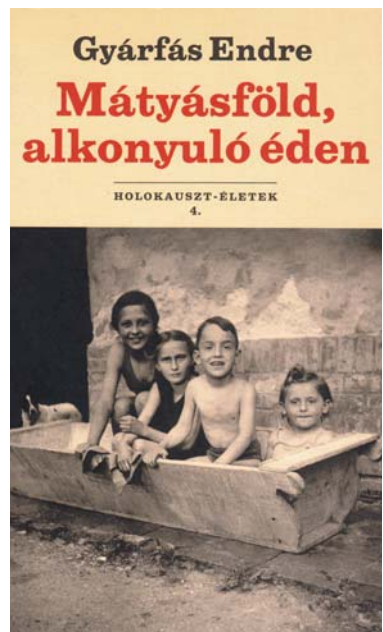
Tekintete a férfiakat fürkészte. Sápadt, ráncos, kiéhezett, öreg arcok néztek rá vissza.

– Harasó – mondta a katona, azután félrehúzódott az ajtónyílásból.

– Nu, pasli, pasli!

Kitódultunk az udvarra.

Gyárfás Endre, Mátyásföld, alkonyuló éden című könyvét a Múlt és Jövő Kiadó jelentette meg 2013-ban.

Továbbra is várjuk az egykori gettőlakók visszaemlékezéseit a következő email címen:

dombi.gabor@outlook.com.

Pesti Sólet menü a www.izraelinfo.com /Bea Bar Kallos Szabó Orsi és (Macesz)/ receptjei alapján

Tavaszi gombaleves

Hozzávalók: 0,5 kg laska gomba, 1 fej hagyma, 4 gerezd fokhagyma, 2 közepes sárgarépa, 2 fehérrépa, maroknyi apróra vágott zeller, friss kakukkfű petrezselyem, és aki szereti, koriander, só, bors, majoranna. /Aki úgy szereti, tehet rá/bele növényi tejfölt/.

Elkészítés: Egy kis olajon megpirítom a hagymát, aztán hozzáadom a fokhagymát is. Az apróra vágott zöldségeket beleszórom a lábosba, és alaposan összekeverem a hagymával. Hozzáadok pár szál kakukkfűvet, sót, borsot, majorannát. Majd hagyom picit őszesülni. Ha kezd jó illata lenni, felöntöm vízzel. Jó fél órát hagyom az egészet főni. Közben felaprítom nagyobb darabokra a laskagombát, és ez is megy a leveshez egy kis csokor petrezselyemmel, és/vagy korianderrel. A petrezselyemet nem kell apróra vágni, egyben dobom a levesbe. Újabb húsz perc főzés. Közben megkóstolom, és ha kell, pótolom a só vagy fűszereket.

Könnyű csirke

Hozzávalók: 2 csontozatlan csirkemell, 2 fej hagyma, 6 nagy sárgarépa, 1/2 csomag mazsola, 2 db alma, 4-6 szem datolya, 4-5 ág friss kakukkfű, só, bors, 3-4 dl víz, 4-5 evőkanál olívaolaj

Elkészítés: A hagymát félbevágom, és vékonyabbra szeletelem. A megpuccolt répát egy centi vastag karikákra vágom, és nagy, kerámia sütőtál alá teszem. Rászórom a mazsoltát, a kimagozott, felnégyelt datolyát, a kakukkfűvet, sózom, borsozom, majd a tetejére teszem a csirkemelleket. Felöntöm az egészet vízzel, és kb. 4 evőkanál olívaolajjal meglocsolom. Alufóliával lefedem, és 220 fokban bő egy órában keresztül sütöm, a végén 10 percre leveszem a fóliát, hogy a csirke kis szintet kapjon. Aki szeretné és van neki, taginban is sütheti, vagy római tálban –utóbbit ne felejtsük el használat előtt beáztatni. Rizzsel a legjobb, de magában is szuper, mindenféle köret nélkül.

Kókuszos keksz csokival, vörös áfonyával

Hozzávalók: 2 tojás, 0,2 kg porcukor, 2 tk vanília kivonat, 0,2 kg margarin, 0,3 kg liszt, 1 kiskanál sütőpor, 0,2 kg kókusz reszelék, 0,2 kg csoki pasztilla/chips, 0,15 kg vörös áfonya, vagy más aszalt gyümölcs.

Elkészítés: A sütőt 180 fokra előmelegítem. A lisztet, cukrot, sütőport és kókuszot egy tálban összemorzsolom a hideg margarinnal. Ezután adom hozzá a felvert tojásokat. Ezt jól összegyúrom kézzel. Végül a csoki darabokat, és az aszalt áfonyát (gyümölcsöt) is beledolgozom. A nyers tészta állaga nedves, ragacsos, de gyúrható lesz. Ha nagyon meleg helyen csináljuk, és túl lágnak érezzük, tegyük be 20 percre a hűtőbe. Lapos, kb. 3 centi átmérőjű korongokat formázok belőle. Kicsit távolabb rakom őket egymástól a sütőpapíros tepsire, mert sütés közben megnőnek. Kb. 15 perc alatt el is készül.

Régészek által fellelt, ötezer éves cserepekbe száradt élesztőmaradványok felélesztésével sört állítottak elő izraeli tudósok - jelentette egy hete a The Jerusalem Post honlapja.

A viszonylag alacsony alkoholtartalmú sör az ókorban is népszerű ital volt, amelyet az ünnepeken, sporteseményeken, családi találkozókra, vagy baráti társaságokban fogyasztottak. Mindaddig azonban senki sem tudta, hogy milyen íze is volt az ókori sörnek, mennyiben tért el a manapság ismert nedűtől.

Az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) és négy egyetem tudósa közös kutatást indítottak. Először a Jeruzsálemi Héber Egyetem fogorvosi klinikájának mikrobiológusai az ókori sör előállításához használt kerámiamaradványokat vizsgálták meg és a cserepek nanopórusaiban élesztő-telepeket találtak. Ezeket a cserepeket egyiptomiak, filiszteusok, vagy zsidók lakta több tucat településen, különböző régészeti lelőhelyeken találták Izraelben, i.e. 3000 -tól az i.e. IV. századig datálták őket.

Ötezer éves élesztőből készült sör

Ezekből sikerült életre kelteniük a majd ötezer évvel ezelőttihez hasonlatos sört egy olyan izraeli pincészet segítségével, amely manapság is

kerámiaedényeket használ a bor előállításához.

A tudósok elkülönítették és feltérképezték a régi cserepekben talált élesztőfajták teljes génállományát és megállapították, ezek az 5000 éves élesztőkultúrák hasonlítanak a hagyományos afrikai söröződékhöz és a modern sörélesztőkhöz is. Ezután egy kézműves sört gyártó helyi szakember segítette a kutatókat a sör elkészítésében. A kóstoló szakemberek egyetértettek abban, kiváló minőségű főzethez jutottak, amely finom és biztonságosan fogyasztható. A sör elkészítője szerint fűszeres, kissé gyümölcsös és nagyon összetett ízvilágú nedű született.

A tudósok úgy vélik, munkájuk jelentős áttörést jelent, mert először sikerült ősi élesztőből friss sört teremteni. Ráadásul Aren M. Maeir, a Bar-Ilan Egyetem régészeti tanszékének professzora szerint a kutatás eredményei alátámasztják a részeges filiszteusok bibliai képét is.

/Forrás: MTI/

Csatlakozz a Szeretet Forradalmához!

Hét nap, kilenc headliner a Nagyszínpadon, ahol beszél majd Jane Goodall, illetve Al Gore is üzen a Szítizeneknek a Love Revolution jegyében, azaz Sziget Fesztivál: augusztus 7-13-ig.

Idén több aktuális világsztárt sikerült a Szigetre csábítani – elég csak Ed Sheeran-t és a Foo Fighters-t említeni. S szokás szerint nem csak a zenei színpadok várják érdekes programokkal a „Szigetelőket”.

A Nagyszínpadon szerepet kapnak a szervezők által meghívott vendégek, Dr. Jane Goodall, ENSZ békenagykövete; Emi Mahmoud, jószolgálati nagykövet; és videóüzenetben megjelenik Al Gore, volt amerikai alelnök, a The Climate Reality Project alapítója.

Az idei Sziget is figyelmet fordít a környezetvédelemre, az intézkedések középpontjában a műanyag hulladék csökkentése, a víztakarékosság, valamint a Duna megóvása áll. A tavalyról már ismert re-pohár rendszer idén is folytatódik, ami azt eredményezi, hogy mintegy 1,5 millió, egyszer használatos műanyag poharat váltanak ki a „többutas” poharak. A középkorúak számára jó hír, idén is lesz Tribute színpad. Olyan előadók slágereit elevenednek meg, mint Bryan Adams, David Bowie, a ZZ Top, Bon Jovi, a Hungária, vagy az ABBA és a Queen. Sőt, a Sláger FM Színpadán minden nap éjfél után a 90-es évek ismert hazai fellépői hódítják meg a színpadot. /Pa-dö-dö, Animal Cannibals, Sipos F. Tamás stb./

Talán mondani sem kell, hogy ezúttal is lesz Nagy Utcaszínház; Cirque du Sziget; Színház- és Táncsátor; Vándor Vurstli, amely a magyar vásári szórakoztatás városligeti hagyományainak őrzője. Az érdeklődők operába, de akár múzeumba is mehetnek a rendezvényen. Mi több egy - kétszeres - olimpiai bajnokkal, Polgár Judittal is találkozhatnak a Sakksátorban.

Akinek ez nem elég a sportból, annak irány a sportpályák, ahol számos lehetőség várja a mozogni vágyókat.

A Hajógyári sziget ad otthont a Európai Maccabi Játékok záróünnepségének – a Sziget első napján. Erről, miként a Fesztivál izraeli fellépőiről a következő szám(ok)ban olvashatnak.

Bővebb információ:

www.sziget.hu

A zsidónegyed éjszakája

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége a megszokott színes programokkal vesz részt idén is az immár 10. Múzeumok Éjszakája rendezvénysorozaton, június 22-én. A zsidónegyed éjszakája során izgalmas és színes programokkal találkozhatnak az érdeklődők, a Magyar Zsidó Múzeumban, a Dohány utcai zsinagógában, illetve a zsinagóga előtti téren. A szervezők ezúttal is koncertekkel, tárlatvezetésekkel, éjszakai zsidónegyed sétákkal várják az éjszakázókat.

Ezúttal a rabbik sem alszanak, de készen állnak, hogy válaszoljanak a látogatók kérdéseire a zsidó vallással, szokásokkal, történelmmel kapcsolatban. Az elmúlt évek hagyományainak megfelelően, dr. Frölich Róbert főrabbi vezetésével közös szabadtéri szombat-búcsúztatással kezdődik az este.

A Dohány utcai zsinagóga falai között kórusdalok hangzanak majd el, s megszólal gyönyörű hangú orgona is. És persze vezetett séták keretében is megcsodálhatják az Európa Örökség díjas zsinagógát. A Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár a Múzeumok Éjszakáján az állandó kiállításával és számos izgalmas programmal várja vendégeit.

Tervezett program:

22:00 - Kapunyitás: Magyar Zsidó Múzeum, Dohány utcai zsinagóga
Közös szombatbúcsúztatás dr. Frölich Róbert főrabbi vezetésével

22:30 - A Molnár Dixieland Band koncertje a zsinagóga előtti téren
A szegedi együttes Magyarország legrégebben fennálló, legismertebb és legelismertebb, nem fővárosi jazz-formációja. 1964 óta bejárta az egész országot. Különböző jazz-fesztiválokon, klubokban, egyetemeken, kultúrházakban lép fel évente 50-100 alkalommal. Az elmúlt évtizedekben számos nemzetközi koncertkörúton vett részt, és a műfaj legnagyobbjaival lépett színpadra, az EMERTON-díjas Molnár Dixieland Band, amely Európa legjobbjai közé tartozik.

22.30; 23.30; 00.30 Rendhagyó éjszakai zsidónegyed séták
Egy-egy sétán legfeljebb 20 fő tud részt venni, ezért kérjük, hogy a sétára előre regisztráljon a zsidonegyvedsetak@gmail.com címen.
A séták a Goldmark-terem elől indulnak (Wesselényi u. 7.)

Részletes program: www.mazsihisz.hu

Hétvégén startol a Gyerek Sziget

A Hajógyári-szigeten egy hónapon át gyereknapi lesz! Június 1. és 23. között ezúttal is minden hétvégén egy hatalmas, minden földi jóval megpakodott játszótérre változik a sziget, ráadásul minden program ingyenes.

Ki ne ismerné a Mézga család, vagy a Star Wars filmzenéjét? A Nagyszínpadon a Gyerek Sziget első napján a Daniel Speer Brass ezeket és még sok rajzfilm és filmzene dallamát idézi meg, vasárnap a Gyerek Sziget elmaradhatatlan vendége, Halász Judit énekel.

Érdeemes felfedezni a szigetet, mert sok más program várja a gyerekeket. A Cserkész táborban kipróbálhatják az akadálypályát, számháborúban vehetnek részt, kedvenc meseszereplőiknek segíthetnek a Meseerdőben.

Az alkotásban örömeiket lelőknék a Kézműves palotában a virág nemezelést ajánljuk, színes gyapjúból, vízből és szappanból kelnek ki a

tarka virágok, lesz agyagozó műhely is.

Igazi kalandokkal kecsegtet a Sportparkban a Gladiátor Run is, ahol 15 akadályon küzdhetik át magukat a bátrabbak, de hasonló izgalmakat várnak az íjász helyszínen és a Bringaszigeten is, ahol három éves kortól készülnek bringás játékokkal. A nagyobbak a tandem kerékpárt is kipróbálhatják!

Ahogy megszokhattuk, a Gyerek Szigeten minden évben ügyelnek arra, hogy a gyerkőccel megismertessék a növényeket és az állatvilágot, s környezettudatos felnőttekkel cseperedjenek. Így ezen a hétvégén a Gyerek Paradicsomban kiskertészként lehet majd szorgoskodni, virágot ültetni, locsolni, növényjelölt, palántázó poharat készíteni, de a gyógynövényekkel is megismerkedhetnek, míg az Állatsimogatóban a falusi állatokkal barátkozhatnak össze.

A felnőttek is élvezni fogják a Retro videojáték sátor kínálatát. Nostalgikus időutazásban lesz részük, ki lehet próbálni az elmúlt 40 év videojáték konzoljait és az otthoni számítógépek ismertebb darbjait. A gyerekek is elámulnak, ha meglátnak miket játszott régen anyja és apa.

A heti bontásért irány a www.gyereksziget.hu oldal!

Minitour: Anyák napja után a Várban jártak a kicsik

Májusban kétszer találkozott Klein Judit és Wajnberger Viki vezetésével a dohányos gyereksereg. Elsőre (5-én) az eső sem számított, sokan érkeztek, s az égi áldás ellenére is vidám napot töltött együtt „minitour” csapat. Hosszú ideig a résztvevők „mind a négy” keze foglalt volt. A komoly munka előtt evéssel, ivással kezdett a társaság. Május első vasárnapján mi más kerülhetett volna középpontba, mint az Anyák napja. A kis alkotóműhelyben csodás ajándékok készültek, s aki tudott, héberül is

rá. Némi pihenő után csapatjátékok következtek a Goldmark-teremben, amely persze megtelt kacagással, nevetéssel – jó kedvvel.

Szerénytelenség nélkül állíthatjuk, a Dohány gyerekei olykor már tájékozottabbak, mint egy Budapesten élő átlagos zsidó felnőtt. A „tanév-záró” kiránduláson (26-án) a srácok Judittal és Vikivel visszarepültek az időben. Bekukkantottak a középkorba, és felfedezték a Budai Vár zsidó emlékeit. Megnézték az első és a második zsidó negyedet is. A Palota úton a hatalmas for-

galomtól pár lépésre titokzatos barlang-rendszer található a középkorból. Kevesen gondolnák, ez egy zsidó város – borospincével, mikvével, zsinagógával! Sétáltak a gyerekek az ásátásokon, majd a váron át a második zsidó negyedig. Bemehettek a zsidó sírkövekhez is, melyeken lelkesen fedezték fel a héber betűket. Majd meg-

nézték egy földalatti zsinagóga emlékhelyét. Zárásként pedig egy régészeti homokozóban kerestek a kincseket ásóval egy igazi ásátás maradványaiban.

A nyári szünet előtt kóser pizzapartival zárul az idei gyerekprogram.

Folytatás a következő tanévtől! Remélhetőleg sok új arccal is!

DOHÁNY KÖRZET JÚNIUSI PROGRAMJA

Minden hétköznap reggeli ima 7:30, esti ima 18:00 a Talmud-Tórában, vasárnap és munkaszüneti napokon reggeli ima 8:00, esti ima 18:00 a Talmud-Tórában.

- Június 1. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 18:30.
- Június 7. Esti ima a Dohányban 18:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában.
- Június 8. Reggeli ima a Dohányban 9:30;
- Június 8. **Sovuajsz I. este**, esti ima a Dohányban 18:00.
Sálesüdesz a Talmud-Tórában
- Június 9. *Sovuajsz I. reggel*, reggeli ima a Dohányban 9:30
- Június 9. *Sovuajsz II. este* esti ima a Dohányban 18:00
- Június 10. *Sovuajsz II. reggel*, reggeli ima a Dohányban 9:30, MÁZKIR
- Június 10. *Sovuajsz kimenetele*, esti ima a Talmud-Tórában 18:00,
ünnep vége 21:41
- Június 14. Esti ima a Dohányban 18:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában.
- Június 15. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 18:30.
- Június 18. **Gettó emlékséta Bóka Lászlóval!**
Találkozó a Kertész u. 20 előtt 15.45
- Június 21. Esti ima a Dohányban 18:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában.
- Június 22. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 18:30.
- Június 23. **Sziván 20-gyászmegelemlékezés 17:00 a temető kertben.**
Esti ima a Talmud-Tórában 18:00
- Június 28. Esti ima a Dohányban 18:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában.
- Június 29. Reggeli ima a Dohányban 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 18:30.

Regisztrációköteles!

Regisztrálni június 12-ig lehet: fulopvildi@gmail.com, vagy 06-30-539-4683.
Túljelentkezés esetén újabb csoportot szervezünk.

Százötvenen a Goldmarkban

Május 23-én este ismét teljesen megtelt a Goldmark-terem, ahol a Dohány körzet tartotta Lág BoAjmer ünnepségét. Előbb – a körzet hagyományainak megfelelően – a májusi (és az áprilisi) születésnaposokat köszöntöttük. Ezt követően elnökünk, Nádel Tamás szolt a megjelentekhez. Majd elnök dr. Frölich Róbert főrabbi beszélt az ómerszámlálásról és a harminc-

harmadik napról, amely a reményt, s az optimizmust mutatja meg számunkra. Ezt követték Beregi Péter és Heller Tamás színművészek zenés-próza előadása varázsolt sok-sok mosolyt a megjelentek arcára. Persze a harsány kacajok sem maradtak el. A műsor után pedig jöhetett a már megszokott ízletes „lakoma”.

Fotók: Szentgyörgyi Ákos

Nádel Tamás a Mazsihisz és a BZSH vezetésében

Május 12-én tartotta tisztújító közgyűlését a Mazsihisz, amelynek elnökének ismét, - Ács Tamás visszalépése utáni egyetlen jelöltet, - Heisler Andrászt választotta a közgyűlés.

A szervezet alelnökei: Goldmann Tamás és Horváth József.

A Mazsihisz elnökségének tagjai: dr. Baneth Péter, Büchler András, Csillag Barnabás, Nádel Tamás, Siklósi Vilmos, Szlukovinyi Péter, Tordai Péter, Vadász Gáborné, dr. Várnai György.

Az elnökség rabbi tagjai: Markovits Zsolt, és Schönberger András.

Arról már beszámoltunk, hogy a BZSH új elnöke Mester Tamás. A választás további része lapzártánk után ért véget, így most adjuk közre, ami kimaradt.

Az előljároság tagjai: Halpern György, dr. Kardi Judit, Kerényiné Rippner Zsuzsa, Keszler Gábor, Kurucz Ákos, Nádel Tamás, dr. Róna Iván, Vadász Gáborné, dr. Várnai György, Szántó György. A BZSH rabbi tagjai: Dr. Frölich Róbert és Radnóti Zoltán. Az előljároság a vezető előljárosnak (kvázi elnökhelyettesnek) Kiss Henriettet választotta meg.

Mindkét szervezet ügyvezető igazgatója továbbra is: dr. Kunos Péter.

Fontos kiemelni, hogy mind a Mazsihisz, mind a BZSH vezető testületébe elnökünk, Nádel Tamás került be a legtöbb szavazattal!

Fontos vendégek zsinagógánkban

Május 24-én, pénteken két vendég látogatott el a Dohány utcai zsinagógába. Délután Daniel Shechtman, az izraeli Technion anyagtudományi professzora járt nálunk, aki 2011-ben a kvázikristályok felfedezéséért kapott kémiai Nobel-díjat. Budapestre a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME), és a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság meghívására érkezett, hogy átvegye a Neumann János-díjat.

Fotó: Nagy Ákos/Mazsihisz

A professzor, felesége, Tzipora és Beck György társaságában kereste fel zsinagógánkat, ahol Dr. Frölich Róbert vezette körbe a vendégeket. A Nobel-díjas tudós nagy érdeklődéssel hallgatta főrabbinat, aki részletesen ismertette a neológia és a magyar zsidóság történetét. Este, az imára eljött hozzánk egy rég látott kedves személy, akit bizony elsőre csak kevesen ismertek fel/meg. Persze érthető, hiszen sokan bő két évtizede nem találkoztunk Landesmann Györggyel, aki dr. Frölich Róbert előtt volt a körzet kedvelt vallási vezetője. A kedduson is a Kanadában élő korábbi főrabbinat mondott – ahogy egykor, most is – kiváló beszédet.

Dési János

Zsinagóga az arab világ közepén

Marokkóban ma büszkék arra, hogy egykor itt erős és nagy zsidó közösségek éltek. Hogy a büszkeség oka pusztán üzleti számítás – rengeteg turistát vonzanak a megmaradt zsidó emlékek –, vagy őszinte tisztelet, első pillantásra nehéz megmondani. Aztán feltűnik, a marakesi zsinagóga előtt nem posztol rendőr, nincsenek őrhök, de még egy árva biztonsági kamera sem. Béke van.

Folytassuk, a Pesti Sóletben a világ zsidó emlékeit, múzeumait bemutató sorozatunkat.

Marokkóban talán már a II. Szentély lerombolása óta éltek zsidók. Sok városban viszonylag jelentős létszámú közösség alakult ki. Mikor Spanyolországból a XV. század végén kiűzték a zsidókat, rengetegen telepedtek le itt. Így vált a szefárd szertartásrend és szokás uralkodóvá.

Az évszázadok során igazán változatos volt erre az élet. Hol szabadabb idők jártak, hol zsidóellenes pogromok törtek ki, amelyek során sok-sok embert gyilkoltak meg. Akadtak korszakok, amikor a zsidók csak a számukra elkülönített negyedekben, az úgynevezett mellahokban élhettek. Nem nevezhetjük ezt európai értelemben gettónak, ne úgy képzeljük el, hogy falakkal, kapukkal körbezárt terület, de mégsem telepedhettek le akárhol a zsidók.

Miként éltek itt a régmúltban?

Némi képet kapunk, ha ellátogatunk a marakesi, szépen felújított, rendben tartott zsinagógába és múzeumba.

A zsinagógát könnyű megtalálni, csak nézzük ki a térképen merre kell elindulnunk, (Siat El-Azama Synagogue, Musée juif du Mellah, www.jmarrakech.org, telefon 212–524 448 754), s rövidesen egész gyereksportok vesznek körül minket, hogy hangos kiáltásokkal, mutogatásokkal igazítsanak útbá. S talán nem csak az aprópénzért teszik, amelyet a végén elkuncsorognak, hanem a társaság végett is, meg kalandvágából. Végre történik valami – no nem mintha ez a folyton kavargó, kiabáló, üzletelő nagy arab piac olyan unalmas lenne.

A belépés tíz dirham – nem sok, két kiló banán ára. Van itt állami múzeum, ahol hetven dirhamot gombolnak le a látogatóról, s fele ilyen érdekes sincs.

A zsinagóga szépen felújított, rendben tartott. Az imakönyvek és

talizsok jelzik, ma is használják szebb napokon.

Az egykori héder szobáiban helyezték el a kis kiállítást. Kukkantunk be. Mit látunk?

A szegénység általános volt, sok gyerek. A férfiak leginkább a kézműiparban dolgoztak és próbálták eltartani népes családjukat. A közösségek megszenvedték a politikai változásokat.

Egy 1912-es katonai lázadások például a Fezben élő zsidókat kirá-

állítás erről nem szól –, a európai zsidók, köztük a magyarországiak is, a huszas-harmincas években gyűjtések sorát rendezték, hogy segítsék Észak-Afrikában élő hittestvéreik életét, elviselhetőbbé tegyék mindennapjaikat adományokkal, az óriási szegénység közepette.

Am hamarosan fordult a kocka.

Az európaiak kerültek halálos veszélybe, míg Marokkóban a zsidók helyzete sokkal, de sokkal jobban alakult.

Marakes zsinagóga

bolták, házaikat felgyújtották, s több mint 50 embert megöltek.

A tragikusabb korokat jobbak követték. A szefárd mód imádkozók sokszor igazán hasonlultak a többségi társadalomhoz, szokásaik, viseletük néha alig-alig volt megkülönböztethető az arabokétól.

Ezzel együtt a zsidó hagyományokat, a vallást tartották, a kisfiúk héderbe jártak. De, aki nem különösebben jártas ebben a világban a múzeumban elhelyezett viseletekről, ruhákról nem nagyon tudja megmondani, kik is hordták egykoron ezeket, berberék, zsidók, arabok?

Azért, hogy túl idilli ne legyen a kép, tegyük hozzá – bár ez a kis ki-

Az akkor Franciaország gyarmataként létező Marokkó a németekkel kollaboráló Vichy kormány uralma alá került. S ugyan a németek állítólag nagyon szerették volna itt is összegyűjteni és kivégezni a zsidókat erre nem került sor. Bár antiszemita rendeletek tucatját hozták, a zsidókat eltiltották számtalan foglalkozástól, nem tanulhattak tovább, sőt a mellachokba zárták őket igen nyomorúságos körülmények közé, ahol sokszor éheztek, járványok pusztítottak, megölni nem sikerült őket.

Ma úgy tartják, hogy a marokkóiak nem váltak antiszemitává, nem akarták kifosztani az egyébként hozzájuk hasonlóképpen szegény

szomszédaikat, nem kívánták a halálukat. S az uralkodó V. Mohamed is kiállt értük. Állítólag nemcsak a zsidóellenes törvények alkalmazását akadályozta, de 1941-ben még a palotájába is meghívott demonstratív zsidókat.

Amikor felszólították, hogy a marokkói hatóságok írják össze a zsidókat – amely a deportálás előkészítése lehetett volna, azt felelte, ebben az országban csak marokkóiak élnek. Így vagy úgy, de a zsidók megmenekültek. Aztán Izrael Állam megalakulása után hagyták el az országot – 250-350 ezer ember vándorolt ki, Izraelbe, később részben Franciaországba és az Egyesült Államokba. Mára pár százán, ha maradtak. Marakesben akad egy másik, kicsiny zsinagógájuk is, ahol szintén rendszeresen tartanak szertartást.

S ha már megnéztük a zsinagógát, ne hagyjuk ki a pár száz méterrel arrébb lévő, különleges hangulatú régi temetőt, amelyet ma is példás rendben tartanak. (Cimetiére juif de Marrakech, <https://tinyurl.com/yyva3wq2> Telefon: 212 5 2438 1959 – franciául mindenki tud.) A fallal körülvett jókora területen külön helyezték nyugalomra a férfiakat és a nőket. Középen hétezer névtelen, egyforma fehérre meszelt, földből kitüremkedő sír teszi megárazóvá a helyet. Egy régi-régi járványban elpusztult gyermekek temetője.

S közben egy-egy neves rabbi nagyobb síremléke, ahová még most is járnak a zarándokok, kis cetlijüket odadugva kívánságaikkal, vagy gyertyát gyújtani.

A falak körül pálmafák, amikor a sírok között bóklászva felharsan a közeli müezzin imára szóló éneke, igazán érezzük, hogy különleges helyen járunk, ahová érdemes volt elutaznunk.

Kitűnő zsidók - kitüntetett zsidók

(XVI.) – Kadosa Pál

Különböző kitüntetések és azok zsidó adományozottjait mutatjuk be ezen az oldalon. Reméljük, örömmel olvassák azok, akik szeretik a régi történeteket, a régi dokumentumokat, a régiségeket, a történelmet, melyek összefüggnek a zsidó múlttal-jelennel. Ezúttal Kadosa Pált (zeneszerző, zenepedagógus és zongoraművész) mutatjuk be, aki kétszer is megkapta a Kossuth-díjat.

A kitüntetésről

Korábbi cikkünkben már találkoztunk ezzel a kitüntetéssel, Korach Mór esetében. Most csak emlékeztetőül magáról a darabról.

A kitüntetést a szabadságharc 100. évfordulója alkalmából alapította a Magyar Országgyűlés 1948-ban. Első adományozása során József Attila posztumusz is megkapta, illetve Bartók Béla és Derkovits Gyula is.

Kadosa Pál

Az adományozottak kimagaslóan nívós kulturális, tudományos téren elért eredményeik legmagasabb állami kitüntetésként kaphatták meg a kitüntetést.

A díjat 1963-ig minden év március 15-én adták át ünnepélyes keretek között, a Parlament Dísztermében. Eleinte a köztársaság elnöke, később az Elnöki Tanács elnöke adományozta az arra érdemeseknek.

Az évek során az adományozási szokásokat és a kitüntetés formáját, külalakját megváltoztatták.

Kadosa Pál 1950-ben és 1975-ben kapott díja aranyozott bronz koszorú alakú, felül nyitott két babérág, melynek alsó szárait vörösre színezett zománc pántlika fogja össze. A babérágak zöld színű zománcozással bírnak. A kitüntetés hátlapján az alsó szárazakon domborítva olvasható az adományozás évszáma.

Az adományozotról

Kadosa (Veisz) Pál 1906-ban született Léván. Édesapja korai halálát követően került a nagyszüleihez Nagyszombatra. Az első világháborút követően, 1918-ban édesanyjával Budapestre érkezett. Ekkor már 15 éves kamasz volt. Kora gyermekora óta tanult zongorázni, de Budapesten Pál Ilona segítségével jutott el a zongorázás magasabb fokaira. Érettségije után felvették a Zeneakadémiára, ahol neves zenetudósoktól tanulhatott mesteri kurzusokat. Így Kodály és Weiner Leó is professzora volt. Művészetek iránti csillapíthatatlan tudásszomjának köszönhetően elkezdett festeni. Rendszeres látogatója volt olyan művészeti, irodalmi köröknek is, melyek később meghatározó részeivé váltak a modern magyar kultúrának. Barátság fűzte Bortnyik Sándorhoz, Dési Huber Istvánhoz, Pátzay Pálhoz, vagy Berény Róbert festőművészhez is. 1927-ben zongoraművészetből diplomázott. Ekkoriban fordult a kortárs, modern zene irányába. Nagy hatással volt rá Kodály és Bartók Béla is, melyet az előadómódja is tükrözött. Az avantgard, a jazz és a német neoklasszicizmus is nyomot hagyott zeneszerzői munkáján.

Egy évvel később alapító tagja lett a Modern Magyar Muzsikusközösségnek, zenei közösségének. 1943-ig zeneiskolai tanárként dolgozott. Zsidó származása miatt megfosztották a tanítás lehetőségétől és behívták munkaszolgálatra, ahonnan szerencsésen hazatért.

A háborút követően megválasztották a Művelődési Tanács elnökhelyettesének, elnökségi tagjának. Haláláig a Zeneakadémia Zongora Tanszékének volt a vezetője.

Több tisztsége mellett, rangos külföldi megbízásokat is magáénak tudhatott. Bár művészetére a háború utáni időszak rányomta dekadens bélyegét, Kadosa egyénisége az 1960-as évekre újra magára ta-

Kossuth díj

lált. Egyéni zongoraművészete a kortárs irányzat legmeghatározóbb zenei szereplőjévé tette.

Élete során számos zenekari művet, szimfóniákat, kamaraszimfóniákat, zongora és hegedűversenyeket, versenyműveket és egy operát, zongoradarabokat, kórusműveket és dalokat is írt.

Kadosa kiolthatatlan képzőművészeti szeretete felnőtt korában sem apadt el. Az V. kerület Március 15. tér 8 alatti lakása olyan volt, mint egy múzeum. Több száz éves bútorai, szobrai és sok ezer darabos könyvtára adta számára azt a plusz örömet, hogy társaságukban pihent, új alkotásainak is jelentős ihletet adtak.

1983-ban bekövetkezett halála nagy csapás volt a zenei életre. Emlékét és szellemét egykori lakóháza falán emléktábla őrzi. 1993-tól Léván zongoraversenyeket rendeznek kezdő tehetségek számára, mely rendezvény Kadosa Pál nevét viseli.

Az adományozás

A Kossuth-díjat első alkalommal 1950. márciusában vehette át munkásságáért a Parlamentben a minisztertanács elnökétől. Külön jelentőséggel bír, hogy abban az évben hasonló magas művészeti

díjban részesült még Konecsni György, Weiner Leó és Pátzay Pál is.

Kadosa Pál élete során még megkapta az Érdemes Művész díjat is 1953-ban, Az Erkel Ferenc díjat 1955-ben és 1962-ben, továbbá a Kiváló Művész díjat is 1963-ban.

A cikk fotómellékletében található eredeti stúdió fotón látható a művész kétszeri Érdemes Művész és Kossuth-díja, azonban az eredeti fotó a szerző tulajdona, a kitüntetések viszont korabeliek, de nem azonosak a Kadosa Pálnak adományozottakkal.

Izsák Gábor

Források:

[A (cseh)szlovákiai magyarok lexikona Csehszlovákia megalakulásától napjainkig Kadosa Pál; Veisz [1]]

Dalos Anna: Kadosa Pál.

Szabolcsi Bence, Tóth Aladár: Zenei lexikon 2. (1965) 289–290. old.

Magyar Nagylexikon 10. (2000) 406. old.

Magyar életrajzi lexikon IV: 1978–1991 (A–Z).

BMC – Kadosa Pál

VILÁGRASZÓLÓ JÉGÜNNEPÉLY 1909-BEN

Mátyás király koronázása a városligeti Műjégpályán

Nemrég új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését is elnyerte. Folytatjuk is a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. A melyenszanto.blog.hu szerzője, **Szántó András** válogat továbbra is a blogban megjelent legérdekesebb írásából. Maradunk a sportnál, az előző havi biliárd után most a korcsolyázásról (is) olvashatnak.

A Városliget 150 éve vonzza a városlakókat, akik a kellemes pihenés, a „Városerdő” szépsége mellett szórakozást, élményeket, különleges eseményeket is találtak a területen. A Vurstli érdekességei, és a Milleneumi Kiállítás után 1909-ben egy különleges évfordulós ünnepség csábított sok száz fővárosit a Ligetbe. Ez volt Mátyás király koronázási évfordulója!

Budapesti Korcsolyázó Egylet

A Budapesti Korcsolyázó Egylet nagy népszerűségnek örvendett a fővárosi polgár családok, és a fiatalok körében. 1909-ben már a 40 éves fennállásának jubileumára készült az Egyesület, s ez alkalomból nagyszabású játékot is rendezett a városligeti tó jegén. Az ünnepség apropóját egy másik évforduló adta: 1458. évben, január 23-án a pesti királyválasztó országgyűlésre összesereglett nép, a főurakkal és a meghatározó nemességgel Mátyást királlyá kiáltották ki – (a legenda szerint) a befagyott Duna jegén.

E jeles eseményt választotta a BKE jelmezes jégünnepélyének, melyet 1909. január hó 23-án, szombat este 6 órakor rendezett a városligeti tavon.

Az Egylet a magyar sport kiemelkedő példaképe lehetne mai napig, hiszen az első magyar világbajnokunk is ebben a klubban sportolt! A BKE hazánk egyik legrégebbi, ma is létező sportegyesülete. Versenyzői kiváló eredményeket értek el gyors- és műkorcsolyában, valamint jégkorongban. Több világ-, és Európa-bajnokot adtak a magyar korcsolyasportnak.

A Budapesti Korcsolyázó Egylet 1869-ben alakult Pesti Korcsolyázó Egylet néven, majd Buda és Pest egyesítésének évében változtatta

meg a nevét. Az alapító tagok között volt dr. Kresz Géza. Az Egylet jelentőségét mutatja, hogy tagja volt József főherceg és családja is, illetve az első női tagjai báró Eötvös József lányai voltak olyan társadalmi környezetben, melyben illetlenség volt nőknek korcsolyázni. Másik példa: egy korábbi, 1895-ös jelmezes jégünnepély meghívója Gerlóczy Károly főpolgármester részére – aki fontosnak tartotta, az eseményen megjelenjen.

Az egylet részt vett a hazai és a Nemzetközi Korcsolyázó Szövetség megalakításában is; Földváry Tibor és Szent Györgyi Imre tagok készítették el a műkorcsolyázás első nemzetközi szabályzatát, amely napjainkban érvényes.

A klub jégkorongsapatai 1906 telén mérköztek először nyilvánosan, majd a következő években hétszer nyerték el a magyar bajnoki címet.

A BKE kiemelkedő versenyzője volt – a Pesti Sólet, neves zsidó sportolókat bemutató sorozatában már szerepelt – Kronberger Lily a magyar sport első világbajnoka, aki 1907 és 1911 között négyszer lett világbajnok műkorcsolyázásban. Első magyar sportolóként került be a műkorcsolyázó Hírességek Csarnokába Colorado Springsben.

A Műjégpálya építése

A Budapesti Korcsolyázó Egylet történetéhez szorosan kapcsolódik a Műjégpálya kialakítása is. A műjégpálya egész Európában irigylten korszerű kialakítása a XX. század első felében nagy feltűnést keltett.

Az első világháború miatt csak 1926-ra készült el az 5600 m²-es műjégpálya, mely Bécs után a második gépi hűtésű pálya volt a kontinensen. A tómeder betonozott aljára csővezetékot fektettek, amelyben 7 fokalós sós víz cirkulált, biztosítva az állandó minőségű jeget. Ezután egymást követték a rangosabbnál rangosabb jégünnepélyek, versenyek. 1926-ban Budapest rendezhette a jégkorong Eb-t, 1936-ban pedig eljött a világhírű kanadai válogatott is. Ekkor már a lelátó tribün részét fűtötték, minden ülést kis elektromos lapocskára melegítették és két ülőhelyhez járt egy takaró is.

A jelmezes jégünnep – Mátyás király tisztelete

Az ünnepségről a korabeli sajtó részletesen beszámolt – ezt elolvashatják az eredeti cikkben, ahol még számtalan érdekességet és fotót is találhatnak:

<https://tinyurl.com/y4l8x64u>

A „darab” egyik szerepében jégre lépett Strobl Alajos, akkor már neves szobrászművész, aki egyben a Jégünnep tervezője, mai szóval „művészeti vezetője” volt. Ő készítette el a hatalmas Mátyás-szobrot, illetve tervezte a tó körüli – a korabeli Pest részleteit mutató – díszleteket.

Az előadás után magyar és külföldi korcsolyázók szórakoztatták mutatványaikkal a nézőket. A bécsi Training Eis-Club tagjainak tréfas mozdulatai különösen nagy derűtséget keltettek a közönségben. Az ünnepélyt egyórás tűzijáték zárta. A 900-1000 jelmezes szereplőt – köztük

Strobl Alajos

a honi arisztokrácia színe-javát – felvonultatott ünnepséget 10-12 000 érdeklődő látta. Közöttük József főherceg és családja, Füleppe Kálmán Budapest főpolgármestere, és számos más prominens személy.

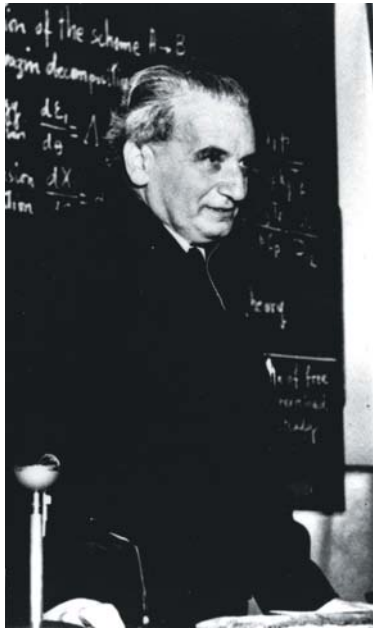

Szentgyörgyi Zsuzsa

Az amerikai légierő védőszentje Kármán Mór (1881-1963)

Figyelemreméltó ez a megtisztelő cím, de bizarr is, ha belegondolunk, hogy az USA légierője által adott titulus egy zsidó családból származó magyar embert illet. Mindenesetre a Marslakók legidősebbje, Kármán Tódor (Theodore von Kármán, atyja érdemei után nemesi, szállóisklaki előnévvel) bőven rászolgált minden elismerésre, köztük az USA legmagasabb állami tudományos díjára is (National Medal of Science – melyet ő kapott meg elsőként).

A „védőszent” családjának zsidóságát mi sem bizonyítja jobban, édesanyja a legendás prágai rabbi, a Gólemet megalkotó tudós, Löw Ben Bezalel (1525-1609) leszármazottjának tartotta magát. A magyar történelemnek nem kevésbé híres személyisége az édesapa, Mór is, aki a gimnáziumi oktatásügyet megreformáló, a neves Mintagimnáziumot létrehozó, majd igazgató kimagasló pedagógus volt.

Legtöbb Marslakó-társához hasonlóan a kis Tódor is csodagyerekeknek számított. Már alig hatévesen megcsodálták, öt-, sőt hatjegyű számokat tudott fejben hiba nélkül összeszorozni. Édesapja meg is riadt ettől, félt, fia cirkuszi mutatványok felé fog sodródni felnőtt korában. Ezért megpróbálta a művészetek és a humán tudományok felé terelni. De a fiú a matematika iránt érdeklődött, amit bizonyít, 17 éves korában megnyerte az országos Eötvös Loránd díjat. Édesapja kívánságára és családi okok miatt az érettségi után nem ment külföldre matematikát tanulni, hanem beiratkozott a budapesti Műegyetem gépészkarára, ahol a nagyírú Bánki Donát is a professzora volt. Az egyetemet kitüntetéssel végezte el.

Majd ösztöndíjjal eljutott az akkori idők természettudományos központja, Németország egyik fő intézményébe, a Göttingai Egyetemre. Itt használt először szélcsatornát, és ennek kapcsán találta meg a róla elnevezett örvénysorok matematikai leírásához. Visszatért Magyarországra, a Selmecbányai Bányászati Akadémia professzorának, ám fél év múlva ismét Németországba ment, ahol az Aacheni Műegyetemen lett tanszékvezető. Az I. világháborút katonaként élte át, de nem a fronton, hanem repülési kísérleteket végezve. Lényeges fordulatot jelentett életében a XX. század két első köztársasága, a polgári és a kommunista. Előzőben elvállalta a magyar egyetemi rendszer megreformálását helyettes államtitkárként, majd a Tanácsköztársaság alatt is ezt folytatta, népbiztos helyettesi beosztásban. Emellett Eötvös Loránd halála javasolták kinevezését a nagy tudós katedrájára. A forradalom bukása után zsidóként és e szerepei miatt távoznia kellett az országból és visszatért Aachenbe.

Termékeny évek következtek, külföldön is felismerték tehetségét. Meghívták Japánba és az USA-ba is. De közben a náci párt hatalomra jutott Németországban, így Kármán 1933-ban végleg távozott az USA-ba, ahol hamar, három év múlva állampolgárságot is kapott. Egy anekdota szerint Hermann Göring, aki pilótaként és a náci hatalomra jutása után a Luftwaffe (légierő) parancsnokaként tisztában volt Kármán tudományos nagyságával, vissza akarta tartani az országban. Ám Kármán elutasította, mondván, zsidó. Állítólag erre mondta Göring: hogy ki a zsidó, azt én döntöm el. Kármán az Egyesült Államokban kiterjedt aerodinamikai kutatásokat folytatott, alapvető eredményeket ért el a turbulencia-elmélet terén. Megalapíthatta az USA Aeronauti-

kai Tudományos Intézetét (US Institute of Aeronautical Sciences). A háború alatt érdeklődése a rakéták, a rakéta-elmélet és gyakorlat felé fordult. Nevét tizennégy tudományos jelenség, folyamat (egyenlet, közelítés, paraméter, törvény és hasonló) viseli.

A tudós – hasonlóan magyar zsenitársaihoz – a háború után is érdeklődött a világ sorsa iránt. Életvidám, társaságszerető ember volt, mint a másik zseni, Neumann Jánoshoz. Az általa adott vacsorákon rendszeres látogatói voltak vezérkari generálisok, hollywoodi színésznők, de hallgatóit is sokszor meghívta házába, ahol vendégei sokféle magyar ételt fogyaszthattak.

Járt nemzetközi konferenciákra, sőt, kétszer haza is látogatott egykori hazájába. Az első érdekesen sikerült. Kármán részt vett a moszkvai Vörös téren a győzelmi felvonuláson és utána a Sztálin által adott banketten is. Itt találkozott Szent-Györgyi Alberttel. Általa jutott el teljesen szabálytalanul Budapestre. Az akkor még nemzeti hősnék számító jeles biológust szovjet katonai repülőgép hozta vitte. Erre kéredezkedett föl Kár-

mán és látogatott Budapestre, s ölelhette meg itt maradt testvérét. Közben Washingtonban már agódtak a tábornokok, talán az oroszok elrabolták, esetleg megölték. Végül Kármán lényegében félig illegálisan, hazaért. Másodszor és utoljára már békülékenyebb időkben (1962) jött Magyarországra.

Második hazája, az USA vezetői rendkívül megbecsülték a tudomány kiemelkedő személyiségeit. Kármán kiváló elméleti tudós és kiemelkedő mérnök is volt, aki a tudományos eredmények alkalmazását az alap kutatásokkal egyenrangúan fontosnak tartotta. Érdemes megjegyezni, nemcsak a mérnökök számára fontos híressé vált mondását: „A természettudomány azt írja le, ami van. A technika azt is megcsinálja, ami még nem létezett.”

A nemzetközi tudományos közösség 80. születésnapján nagy ünnepléssel köszöntötte. Nem sokkal később, 1963-ban, egykori kedvelt egyetemi városában, Aachenben meghalt, meleg vizű fürdőzés közben a szíve felmondta a szolgálatot.

Újra imádkoztak a Thökölyben

Bár a hivatalos avatónneptésre még várni kell, ám hosszú idő elteltével végre, május 3-án átköltözhetett zsinagógájába a Thököly úti közösség. A pénteki szombatfogadáson és másnap is megtelt felújított zsinagóga. Mindkét alkalommal sokan érkeztek más körzetekből is. Első este rövid beszédet mondott Heisler András, a Mazsihisz elnöke; Kunos Péter a Mazsihisz és a BZSH ügyvezető igazgatója; a körzet korábbi és jelenlegi elnöke, Gerő Péter, illetve dr. Róna Iván. S az örömtől meghatottan szólt a hívekhez Kardos Péter főrabbi is.

Az ünneplés, a vidámság, s a boldogság egész hétvégére beköltözött Zuglóba, ugyanis vasárnap egy bar micvo is fokozta az jó hangulatot. Mint írtuk, a hivatalos avatásra még várni kell kicsit – információink szerint nyárig, – míg a homlokzaton és a kertben befejezik a munkálatokat.

MEGHÍVÓ

A Dohány körzet vezetése meghív minden emlékezőt június 23-án (Szíván 20-án), 17 órai kezdettel, a szokásos gyászmemorialisra, a Dohány utcai Zsinagóga temető kertjébe.

Az Ön részvételére is feltétlenül számítunk!

Beszédet mond: Dr. Frölich Róbert, főrabbi
Közreműködik: Garai Róbert, színművész
Rudas Dániel, kántor

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádel Tamás elnök vezetésével. Elég megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamely zsidó intézménynek. Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám: 11707024-20359234-00000000
IBAN: HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Steiner Alfréd	június 1.	Biksz János	június 16.	Hirschberg Sándor	június 23.	Sommer István	június 23.
Dr. Seifert Géza	június 2.	Peter Nadel	június 16.	Kohn család	június 23.	Stahlberg György	június 23.
Dr. Frank Endréné	június 3.	Szabó Rozália	június 16.	Lendvai Lajos	június 23.	Stahlberg Györgyné	június 23.
Weisz Sámuelné	június 4.	Bartos Miksa	június 19.	Lendvai Lajosné	június 23.	Tusák Piroska	június 23.
Reitmann Gizella	június 8.	Weinberger Klára	június 19.	Liszenberg Salamon és Éva	június 23.	Wasserman család	június 23.
Baruch Sándor	június 8.	Wurumbrand család	június 19.			Weinstein Judit	június 23.
Csillag család Szegiből	június 9.	Darvas Imre	június 21.	Markovits Jakab és Jakabné	június 23.	Zucker Béla	június 23.
Dévényi Andrásné	június 11.	Braun Mária	június 23.			Farkas Jenőné	június 26.
Baruchné Beck Rózsika	június 12.	Deutsch Sándor	június 23.	Müller-Klein család	június 23.	Goitein Emil	június 26.
Weisz József	június 13.	Faragó József, Adél és Vera	június 23.	Pap Józsefné	június 23.	Schön Jánosné	június 26.
Dr.Grosser Jenőné	június 14.		június 23.	Schwarz család	június 23.	Dr. Seifert Gézáné	június 30.

